

Kādas idejas izplatījās Eiropā renesanses un reformācijas laikmetā?

1. uzdevums

Sasniedzamais rezultāts

Es uzzinu par tiem jaunievedumiem, kas radās renesanses un lielo ģeogrāfisko atklājumu ietekmē.

1) Izvēlies vienu no jomām! Tu vari izvēlēties, piemēram, mākslas, zinātnes, tehnoloģijas vai kādu citu jomu, kurā renesanses un lielo ģeogrāfisko atklājumu laikmetā radās dažādi jaunievedumi.

2) Izveido stenda prezentāciju!

Informāciju par stenda prezentāciju iegūsi, ja izpētīsi:

- kā lasīt tekstus;
- kā veidot stenda prezentāciju materiālā “Stenda prezentācijas veidošanas gaita”.

Seko tur dotajiem norādījumiem!

Stenda prezentācijā iekļauj atbildes uz jautājumiem:

- Kas veicināja jaunievedumus tevis izvēlētajā jomā?
- Kādi bija nozīmīgākie jaunievedumi?
- Kādas bija jaunievedumu izraisītās pārmaiņas?

3) Esi gatavs savu stenda prezentāciju parādīt klasesbiedriem un atbildēt uz jautājumiem!

Avots A

Nozīmīgākie jaunievedumi un atklājumi mākslā, zinātnē, tehnoloģijās un izpratnē par pasaules ģeogrāfiju

Pārmaiņas mākslas attīstībā – pārmaiņas ir redzamas cilvēka un apkārtējās vides attēlošanā ar jauniem paņēmieniem. Šie paņēmieni ir:

- perspektīva – paralēlas līnijas attālinoties it kā tuvinās, līdz visas saplūst vienā punktā;
- kompozīcija – gleznas elementu savstarpējais izvietojums;
- eļļas krāsu iegūšana;
- portreta glezniecība. Portrets parasti ir cilvēka sejas attēls.

Zinātnes sasniegumi un tehnoloģiju attīstība

- Poļu astronoms **Nikolajs Koperniks** (1473–1543) atklāja, ka Zeme griežas ap Sauli. To sauc par heliocentrismu.
- Itāļu zinātnieks **Galileo Galilejs** (1564–1642) izmantoja teleskopu. Ar teleskopu viņš pētīja zvaigznes. Galilejs papildināja Kopernika ideju, ka Zeme griežas gan ap Sauli, gan pati ap savu asi.
- Šveices ārsts **Teofrasts Paracelzs** (1493–1541) apgalvoja, ka slimības nav cilvēku grēku sekas. Viņš uzskatīja, ka tās ir dabiskas problēmas. Slimības ir ārstējamas dabiskā ceļā ar ārstniecības līdzekļiem un paņēmieniem.
- 1450. gadā grāmatu iespiešana. **Johans Gūtenbergs** (1398–1468) izgudroja dažādu tekstu iespiedmašīnu. Tas notika Vācijas pilsētā Maincā.
- Ātrāki, drošāki un vieglāk vadāmi burukuģi. Tos sauc par karavelām.
- Navigācijas ierīču lietošana – kompass, astrolabija jeb astrolabs. Astrolabija ir instruments Saules un spožāko zvaigžņu stāvokļa noteikšanai.
- Cilvēki sāka izmantot jaunus ieročus - šaujampulveri, lielgabalus, musketes, pistoles.
- Cilvēki sāka izmantot kartes. Jūras kuģošanā cilvēki sāka lietot portulānus, globusu, Toskanelli karti. Portulāni ir jūras kartes ar sīki iezīmētu piekrastes līniju.

Lielie ģeogrāfiskie atklājumi

- 1471. gadā portugāļu jūras braucēji pirmo reizi šķērsoja ekvatoru.
- 1488. gadā portugāļu jūras braucēji apbrauca tālāko vietu Āfrikas dienvidos. Tas ir Labās Cerības rags.
- 1492. gadā Kristofors Kolumbs atklāja Ameriku.
- 1498. gadā Vasko da Gama sasniedza Indijas krastu. Jaunus okeānus un jūras ceļus atklāja arī citi ceļotāji.
- 1519.–1522. gadā Fernāns Magelāns apceļoja apkārt zemeslodei. F. Magelāns pierādīja, ka
 - ✓ visi okeāni ir savienoti;
 - ✓ Zeme ir lodveida.

2. uzdevums

Sasniedzamais rezultāts

Es izvērtēju ievērojamāko renesanses humānistu atziņas.

Izlasi renesanses humānistu atziņas! Pirms lasīšanas izmanto atgādni “Kā lasīt tekstus?”
Pārdomā izlasīto!

Piedalies klases diskusijā “Humānisma vēsturiskā nozīme un tā ietekme uz mūsdienām”!

1) Lai piedalītos diskusijā, sagatavo atbildes uz jautājumiem:

- Kāpēc renesanses humānisti ļoti augstu vērtēja labu izglītību?
- Viduslaikos galvenais bija ticēt Dievam un baznīcā teiktajam. Kā izglītība mainīja cilvēka dzīvi renesansē?
- Vai humānistu idejas ir aktuālas arī mūsdienās?
Ja jā, tad kādas? Pamato savas domas!
Ja nē, tad kāpēc tās nav aktuālas mūsdienās?

2) Piedalies klases diskusijā! Atbildi uz jautājumiem un ieklausies klasesbiedru teiktajā!

Atceries!

Diskusijas laikā:

- vispirms uzmanīgi ieklausies citu teiktajā;
- tad uzdod jautājumu vai izsaki savu komentāru;
- noklausies klasesbiedra atbildi;
- dod iespēju izteikties arī citiem!

Viens no veiksmīgas diskusijas nosacījumiem ir uzklausišana un pieklājība sarunas laikā.

Nekādā gadījumā nepārtrauc klasesbiedru, kamēr viņš runā!

3) Vai humānistu idejas mūsdienās ir aktuālas?

No diskusijā iegūtās informācijas par humānistu ideju aktualitāti apkopojiet “par” un “pret” argumentus!

Atceries!

Argumenti ir apgalvojums ar tā pamatojumu. Argumentu veido:

- secinājums jeb apgalvojums un
- viena vai vairākas premisas. Premisas ir iemesli, kuri pamato secinājumu.
(http://debates.lu.lv/macibu_materiali.html#kas_ir_arguments
skatīts 05.05.2021.)

4) Kad argumenti ir apkopoti:

- sagatavo jautājumus klasesbiedriem par argumentiem, kuriem tu nepiekrīti;
- sagatavo komentārus jeb skaidrojumu kā papildinājumu citu klasesbiedru argumentiem!

Avots B

Humānisma raksturojums

Humānisms – renesanses laikmeta idejiskais pamats.

- Cilvēka domas un darbi ir svarīgi, interesanti un vērtīgi.
- No vienas puses, cilvēks ir Visuvarenā radīts. Visuvarenais ir Dievs. No otras puses, cilvēks pats rada. Cilvēka paveiktais ir augstu vērtējams.
- Džanoco Maneti (1395–1459) darbā “Par cilvēka cieņu un izcilību” rakstīja: “Pasauli ar tās krāšņumu Visuvarenais radīja, lai nodotu cilvēkiem lietošanā; cilvēki to ar pateicību pieņēma un vērtā vēl daudz krāšņāku, dižēnāku, izsmalcinātāku.”

Džanoco Maneti citāta pārstāsts: *Skaisto pasauli ir radījis Dievs, lai cilvēki to lietotu. Cilvēki šo pasauli lietoja un pateicās Dievam. Cilvēki to pārveidoja vēl skaistāku.*

- Humānisma ideāls ir *homo universale*. Tas ir izglītots cilvēks, kuram zināšanas ir ļoti svarīgas.
- Viņš vēlas izziņāt gan pasauli, gan sevi pašu.
- Humānists pārzina senās valodas un interesējas par seno kultūru, dabaszinātnēm un tehnoloģiju sasniegumiem.
- *Homo universale* domā pats un ir tolerants. Tolerants nozīmē ‘ieciētīgs’. *Homo universale* atzīst izglītības nozīmi cilvēka audzināšanā.
- Par humānisma dibinātāju tiek uzskatīts itāļu dzejnieks un filozofs Frančesko Petrarka (1304–1374).
- Renesanses humānisti uzskatīja, ka cilvēkam ir ļoti svarīgi izglītoties. Tikai labi izglītots cilvēks var atbildēt uz jautājumiem. Šie jautājumi ir par pasaules, dabas un cilvēka pastāvēšanas likumsakarībām.

Ievērojamākie humānisti

- **Roterdamas Erasmus** (1469–1536) bija Nīderlandes teologs.
Viņš nosodīja Romas Katoļu baznīcu un aicināja to uz pārmaiņām.
Roterdamas Erasmus savas idejas izteica dažādos darbos.
Ievērojamākais Roterdamas Erasma darbs ir “Muļķības slavinājums” (1509).
“Muļķības slavinājumā” Roterdamas Erasmus izsmēja cilvēku muļķīgo rīcību.
Tā viņš atklāja sava laikmeta trūkumus.
- **Mišels de Monteņs** (1533–1592) bija franču filozofs un rakstnieks.
M. Monteņs ir izveidojis esejas žanru. Arī viņa ievērojamāko darbu sauc “Esejas”.
M. Monteņs veicināja skepticismu un toleranci. Toleranci sauc arī par iecietību.
Skepticisms un tolerance ir būtiskas cilvēka domāšanas un attieksmes formas.
- **Nikolo Makjavelli** (1469–1527) bija itāļu politiķis un rakstnieks.
Viņš savā darbā “Valdnieks” (1513) analizēja politiskos procesus.
N. Makjavelli aprakstīja:
 - ✓ kas ir varas attiecības;
 - ✓ kādam būtu jābūt labam valsts valdniekam.

Avots C

Pantagriela tēva vēstule dēlam Parīzē. Šis ir fragmenta pārstāsts no franču rakstnieka F. Rablē darba “Gargantija un Pantagriels”.

Es ļoti vēlos, lai tu labi apgūtu valodas. Vispirms grieķu, tad latīņu valodu. Pēc tam – senebreju valodu. Grieķu valodu mācies no Platona, bet latīņu valodu – no Cicerona! Lai lasītu Svētos rakstus, mācies arī haldiešu un arābu valodu! Atceries visus vēsturiskos notikumus! Atcerēties Tev palīdzēs dažādu autoru īsas ziņas par pasauli. Par citām zinātnēm, kā ģeometriju, aritmētiku un mūziku, es tevi ieinteresēju, kad biji mazs. (..) Nodarbojies ar tām arī tagad! Iedziļinies visos astronomijas likumos! Bet astroloģiju un pareģošanu nemācies, jo tās krāpj cilvēkus! (..)

Lasi rūpīgi grieķu, arābu un latīņu medicīnas grāmatas (..)! Anatomiskā sekcija tev palīdzēs pamatīgi iepazīties ar cilvēku. Arī cilvēks ir vesela pasaule. Dažas stundas dienā lasi Svētos Rakstus! Vispirms lasi grieķu valodā Jauno Derību un apustuļu grāmatas! Tad lasi senebreju valodā Veco Derību!

Es redzu, ka tev nākotnē ļoti daudz jāmācās.

Avots D**Vēstules grāfienei Girsonai, franču filozofa Mišela de Monteņa esejas****“Par bērnu audzināšanu” fragmenta pārstāsts.**

Skolotājam nav jāprasa skolēniem iemācīties visu no galvas. Skolēniem ir jāsaprot vārdu jēga un būtība. Skolotājam savs darbs nav jānovērtē pēc tā, cik labi skolēns ir iemācījies no galvas. Skolotājs savu darbu vērtē pēc skolēnu sasniegtā dzīvē. Skolotājam jā māca, izmantojot dažādus viedokļus un dažādas situācijas. Skolotājs varēs labāk pārbaudīt skolēnu zināšanas, ja mācīs šādā veidā. (..)

Lai audzinātājs liek skolēnam pašam visu izdomāt! Skolotājs ir autoritāte un ietekmīga persona. Bet skolotājs nedrīkst izvēlēties skolēna vietā. (..) Lai skolotājs skolēnam pastāsta dažādus viedokļus! Skolēns pats izvēlēsies, ja viņš to varēs. Ja skolēns nevarēs, tad viņš paliks šauboties. Tikai muļķiem viss ir skaidrs un noteikts. (..)

Lai skolēni apgūst seno domātāju darbus! Bet skolēni nedrīkst iemācīties no galvas seno domātāju domas. (..)

Es ieteiktu sūtīt uz ārzemēm pēc iespējas jaunākus skolēnus. Šie skolēni dotos uz tām kaimiņzemēm, kurās valoda vairāk atšķiras no mūsu valodas. Tā mēs iegūtu vairāk labuma.

Lai skolēns ir zinātkārs! Lai skolēns interesējas par visu! Lai skolēns interesējas arī par neparasto!

Ir jāaudzina viss cilvēks. Nevajag audzināt tikai dvēseli vai tikai ķermeni. Cilvēku nedrīkst sadalīt divās daļās. Arī Platons ir teicis, ka dvēseli un garu nedrīkst audzināt atsevišķi. Tos vajag vadīt kā divus zirgus, kas velk vienus ratus.

3. uzdevums**Sasniedzamais rezultāts**

Es izvērtēju ievērojamāko renesanses humānistu atziņas.

Iedomājies, ka Tu esi renesanses laikmeta humānists!

Uzraksti 3 lietas, kas tev būtu svarīgas!

Paskaidro, kāpēc tās būtu svarīgas!

4. uzdevums

Sasniedzamais rezultāts

Es skaidroju reformācijas cēloņus un izpausmes.

Iztēlojies, ka tu esi Mārtiņš Luters! Tu gatavojies 1517. gada 31. oktobrī pie Vitenbergas baznīcas durvīm piestiprināt tēzes. Šajās tēzēs tu kritizē Romas Katoļu baznīcu.

- Ko vajadzētu mainīt Romas Katoļu baznīcas darbībā? Uzraksti 3 savus galvenos ieteikumus!
- Kādēļ tu esi izvēlējies šādus uzlabojumus un pārmaiņas? Ko šīs pārmaiņas un ieguvumi dotu?

5. uzdevums

Sasniedzamais rezultāts

Es skaidroju reformācijas izpausmes un sekas.

5) Izpēti avotu E! Papildu informāciju meklē arī mācību grāmatā!

Izveido 2 laika līnijas!

- Uz 1. laika līnijas atzīmē nozīmīgākos reformācijas notikumus Eiropas valstīs! Tie ir notikumi, kuri veicināja protestantisma izveidošanos.
- Uz 2. laika līnijas atzīmē nozīmīgākos notikumus Livonijā, kuri veicināja protestantisma ieviešanu!

6) Abās laika līnijās savieno notikumus, kas ir saistīti!

Paskaidro:

- kāpēc tie ir saistīti;
- kāpēc cilvēki atbalstīja M. Luteru idejas;
- kādi bija ieguvumi no protestantisma!

7) Kā reformācija ietekmēja latviešu tautas attīstību? Izmanto iepriekš apkopoto informāciju!

Kāpēc šie notikumi ir svarīgi?

Notikums	Ko ieguva latviešu tauta? Pamato savas domas!
Tika iztulkota Bībele jeb Svētie Raksti, baznīcas dziesmas, dievkalpojumi notika latviešu valodā.	
1586. gadā pārtulkoja Lutera katehismu. Tā ir jautājumu un atbilžu formā sarakstīta ticības mācības grāmata.	
Georgs Mancelis (1593–1654) sāka veidot latviešu literāro valodu. G. Mancelis izdeva vācu-latviešu vārdnīcu un Sprediķu grāmatu. Viņš bija Kurzemes un Zemgales hercoga galma mācītājs.	
1694. gadā pirmo reizi tika nodrukāta Bībele latviešu valodā. Bībeli iztulkoja Alūksnes draudzes mācītājs Ernsts Gliks (1654–1705).	
Darbu sāka pirmā latviešu skola.	

Avots E**Reformācijas norise (gaita)**

- 1517. gada 31. oktobrī Vitenbergas Universitātes teologs un mūks Mārtiņš Luters (1483–1546) pie Vitenbergas baznīcas durvīm piestiprināja 95 tēzes. Viņš 95 punktos izklāstīja savus iebildumus pret Romas Katoļu baznīcas rīcību. M. Luters tēzēs izvirzīja arī priekšlikumus Romas Katoļu baznīcas pārveidošanai jeb reformēšanai.
- 1522. gadā Rīgas Svētā Pētera baznīcas palīgmācītājs Andreass Knopkens sāka izplatīt jeb sludināt Lutera reformācijas idejas.
- 1522. gadā Rīgā ieradās M. Lutera domubiedrs Silvestrs Tegetmeijers. Viņu Rīgas pilsētas valdība jeb rāte iecēla par Sv. Jēkaba baznīcas vadītāju.
- 1522. gadā Rīgas pilsētas sekretārs Johans Lomillers ziņoja M. Luteram, ka Livonijā izplatās jaunā mācība.
- 1523. gadā katoļu mūkus padzina no Rīgas.
- 1524. gadā Sv. Jēkaba baznīcā nodibināja pirmo latviešu draudzi.
- 1524. gadā notika baznīcu grautiņi Rīgā. Baznīcu grautiņi ir baznīcu postīšana.
- 1525. gadā Livonijas ordeņa vadītājs jeb mestrs Valters fon Pletenbergs pasludināja ticības brīvību Rīgā. Viņš atļāva gan katoļu, gan luterāņu baznīcas pastāvēšanu.
- 1534. gadā Anglijas parlaments pieņēma likumu. Likumā noteica, ka Anglijas karalis ir baznīcas galvenais vadītājs jeb virsvadītājs. Anglijas karalis pārtrauca attiecības ar Romas pāvestu.
- 1541. gadā Žans Kalvins dibināja Ženēvas baznīcu. Šveicē viņš nostiprināja kalvinismu. Arī kalvinismā cilvēki pretojās pastāvošajai katoļu ticībai. Tas bija līdzīgi kā luterticībā.
- 1547.–1553. gadā Anglijā izveidojās anglikāņu baznīca.
- 1555. gadā tika pasludināts Augsбургas ticības miers. Svētās Romas impērijas valdnieks Kārlis V (Kārlis Piektais) izbeidza karu starp katoļiem un protestantiem.
- 1555. gadā Livonijas ordenis parakstīja Augsбургas ticības mieru.
- 1572. gada 24. augusta naktī (Svētā Bērtuļa nakts) Francijā katoļi nogalināja tūkstošiem hugenotu. Par hugenotiem sauc kalvinisma piekritējus.
- 1598. gadā Francijas karalis Anrī IV (Anrī Ceturtais) izdeva rīkojumu – Nantes ediktu. Tajā viņš pasludināja iecietību pret protestantiem.